

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Žiškové a soudců JUDr. Josefa Baxy a JUDr. Michala Mazance v právní věci žalobce **K. H.,** proti žalované **České správě sociálního zabezpečení**, Křížová 25, 225 08 Praha 5, v řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí ze dne 17. 4. 2002, a o opravném prostředku proti rozhodnutí ze dne 22. 7. 2002,

takto:

I. Rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 17. 4. 2002, **se zrušuje** pro vady řízení a věc **se vrací** žalované k dalšímu řízení.

II. Rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 22. 7. 2002, **je nicotné.**

III. Žalovaná **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

IV. Žalobci se právo na náhradu nákladů řízení **nepřiznává.**

Odůvodnění:

Rozhodnutím ze dne 17. 4. 2002, zamítla žalovaná žádost žalobce ze dne 10. 9. 2001 o poskytnutí jednorázové peněžní částky za dobu neoprávněného věznění od 5. 9. 1984 do 22. 5. 1986 podle zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945. V odůvodnění rozhodnutí uvedla, že žalobci nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky nevznikl, neboť odsuzující rozhodnutí vydané Okresním soudem v Pardubicích dne 17. 2. 1984 pod sp. zn. 1 T 867/83, jímž byl žalobce odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, bylo sice zrušeno, avšak

o výši trestu za trestné činy nebylo rozhodnuto. Jelikož žalovaná není oprávněna učinit si o této předběžné otázce úsudek sama, nemůže na dobu věznění pohlížet jako na dobu neoprávněného výkonu trestu odnětí svobody.

Proti tomuto rozhodnutí podal žalobce včas opravný prostředek, v němž poukázal na to, že mu nebyl stanoven žádný přiměřený trest ani uložen nový trest. Jeho trestní stíhání bylo totiž zastaveno, což žalobce doložil dvěma připojenými usneseními Okresního soudu v Pardubicích ze dne 25. 5. 1994 a ze dne 28. 8. 1995. Vyjádřil přesvědčení, že splňuje podmínky pro přiznání jednorázové peněžní částky tak, jak je stanoví zákon č. 261/2001 Sb., a že by tedy žalovaná měla jeho žádosti vyhovět.

S přihlédnutím k opravnému prostředku žalobce vydala žalovaná dne 22. 7. 2002 rozhodnutí jímž změnila své původní rozhodnutí ze dne 17. 4. 2002. Novým rozhodnutím přiznala žalovaná žalobci jednorázovou peněžní částku 60 000,- Kč za dobu neoprávněného věznění od 5. 9. 1984 do 4. 5. 1985; současně zamítla jeho žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky za dobu od 5. 5. 1985 do 22. 5. 1986, neboť žalobce podle ní sice splnil podmínky pro přiznání jednorázové peněžní částky za dobu od 5. 9. 1984 do 4. 5. 1985, tj. za osm měsíců, avšak nikoli za dobu od 5. 5. 1985 do 22. 5. 1986. Výkon trestu odnětí svobody od 5. 5. 1985 do 22. 5. 1986 nelze podle žalované považovat za neoprávněné věznění, protože v rozsahu této doby byl žalobci rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích ze dne 17. 2. 1984, sp. zn. 1 T 867/83, uložen trest za trestné činy rehabilitací nedotčené.

Proti tomuto novému rozhodnutí podal žalobce v zákonné lhůtě opravný prostředek. Zdůraznil, že trest odnětí svobody, který vykonal v době od 5. 5. 1985 do 22. 5. 1986, mu byl uložen za nedbalostní trestný čin. Tento trest – původně podmíněný – mu byl proměněn na nepodmíněný až v důsledku protiprávního odsouzení za politicky posuzovaný delikt. Žalobce proto požádal, aby rozhodnutí žalované bylo přezkoumáno soudem.

Ve svém vyjádření k opravnému prostředku žalobce rozvedla žalovaná svou argumentaci obsaženou v rozhodnutí. Skutečnost, že výkon původně podmíněného trestu odnětí svobody byl nařízen po žalobcově odsouzení zrušenými rozsudky Okresního soudu v Pardubicích a Krajského soudu v Hradci Králové, nezakládá podle žalované nárok žalobce na přiznání jednorázové peněžní částky, neboť se jedná o odsouzení za trestný čin rehabilitaci nepodléhající. Jelikož žalovaná plně nevyhověla žalobcovu opravnému prostředku, jak to žádá ustanovení § 57 odst. 1 zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení (dále jen „správní řád“), ponechala rozhodnutí o věci na úvaze soudu.

Ze správního spisu vyplynulo, že žalobce podal žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky formou vyplnění formuláře, v němž zaškrtnutím příslušné části uplatnil nárok jako politický vězeň. Žalobce doložil též potvrzení Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR ze dne 21. 09. 2001, sp. zn. GŘVS 2187/47220, o výkonu trestu odnětí svobody od 5. 9. 1984 do 22. 5. 1986. Po výzvě k doplnění žádosti předložil žalobce ověřenou kopii usnesení Okresního soudu v Pardubicích ze dne 9. 3. 1993, sp. zn. Rt 61/92. Tímto usnesením byl podle § 14 odst. 1 písm. a), f) zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, zrušen rozsudek Okresního soudu v Pardubicích ze dne 17. 2. 1984, sp. zn. 1 T 867/83, jímž byl žalobce uznán vinným trestnými činy výtržnictví podle § 202 odst. 1 trestního zákona, ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele podle § 156a trestního zákona a útoku na veřejného činitele podle § 156 odst. 1 písm. a), b) trestního zákona a jímž byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání osmi měsíců nepodmíněně, a sice ve výroku o vině trestným činem podle § 156a trestního zákona a ve výroku o trestu. Dále byla zrušena i všechna další

rozhodnutí obsahově navazující na zrušenou část rozsudku, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Žalovaná žádost zamítla rozhodnutím ze dne 17. 4. 2002 s tím, že odsuzující rozhodnutí vydané Okresním soudem v Pardubicích dne 17. 2. 1984 bylo sice zrušeno, avšak o výši trestu za trestné činy nebylo rozhodnuto. Žalovaná není oprávněna učinit si úsudek o této předběžné otázce sama, a proto nemůže pohlížet na dobu žalobcova věznění jako na dobu neoprávněného výkonu trestu odnětí svobody. Žalobce proti tomuto rozhodnutí podal opravný prostředek. Z příloh připojených k opravnému prostředku vyplynulo, že žalobci byl během výkonu trestu odnětí svobody v trvání osmi měsíců, uloženého rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích ze dne 17. 2. 1984, nařízen usnesením Okresního soudu v Pardubicích ze dne 9. 10. 1984, sp. zn. 4 T 119/83, výkon trestu odnětí svobody za trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 224 odst. 1, 2 trestního zákona v trvání dvou roků, který mu byl podmíněně odložen rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích ze dne 24. 3. 1983, č. j. 4 T 119/83 - 98. Důvodem nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu bylo odsouzení žalobce za trestné činy podle § 156 odst. 1 písm. a), b), § 156a a § 202 odst. 1 trestního zákona, které bylo vysloveno rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích ze dne 17. 2. 1984. Tento rozsudek byl zrušen částečně ve výroku o vině a zcela ve výroku o trestu usnesením Okresního soudu v Pardubicích ze dne 9. 3. 1993, přičemž byla zrušena i všechna další rozhodnutí obsahově navazující na zrušenou část rozsudku, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Usnesením Okresního soudu v Pardubicích ze dne 25. 5. 1994, č. j. Rt 61/92 - 85, bylo trestní stíhání žalobce zastaveno podle § 188 odst. 1 písm. c) a § 172 odst. 1 písm. d) trestního řádu z důvodu uvedeného v § 11 odst. 1 písm. a) trestního řádu na základě ustanovení čl. IV odst. 1 písm. b) amnestie prezidenta republiky ze dne 27. 10. 1988. Žalobce však trval na projednání věci, a soud proto pokračoval v řízení. To bylo skončeno usnesením ze dne 28. 8. 1995, č. j. Rt 61/92 - 117, jímž bylo trestní stíhání žalobce zastaveno podle § 188 odst. 1 písm. c) ve spojení s § 172 odst. 1 písm. b) trestního řádu.

V daném případě jde o věc, která na Nejvyšší správní soud přešla podle ustanovení § 132 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“), z Vrchního soudu v Praze. Podle tohoto ustanovení dokončí Nejvyšší správní soud ve věcech neskončených vrchními soudy, v nichž byla přede dnem účinnosti s. ř. s. dána jejich věcná příslušnost, řízení zahájená před těmito soudy. Ve věci bylo přede dnem 1. 1. 2003 zahájeno řízení u Vrchního soudu v Praze a byla dána věcná příslušnost vrchního soudu, neboť obsahem žaloby byl návrh na přezkoumání rozhodnutí vydaného podle zákona č. 261/2001 Sb. Ve věcech správního soudnictví se podle ustanovení 129 odst. 2 s. ř. s. dokončí řízení o opravných prostředcích, o nichž nebylo rozhodnuto do dne nabytí účinnosti tohoto zákona, podle ustanovení části třetí hlavy druhé dílu prvního tohoto zákona (tedy podle ustanovení o řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu).

Žaloba je důvodná.

Zákon č. 261/2001 Sb. zakládá v § 3 odst. 1 nárok na přiznání jednorázové peněžní částky osobám, které vymezuje v § 1 odst. 1 a 3 zákona a které označuje legislativní zkratkou „účastník národního boje za osvobození", dále osobám, které vymezuje v § 2 odst. 1 zákona a které označuje legislativní zkratkou „politický vězeň", a též vdovám a vdovcům po těchto osobách.

Nárok, jehož přiznání se žalobce domáhá, je nárokem osoby uvedené v § 2 odst. 1 citovaného zákona, tedy osoby, která splňuje podmínky politického vězně tak, jak je speciálně pro účely založení nároku na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle tohoto zákona

tento zákon v uvedeném ustanovení vymezuje.

Podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. se právo na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle tohoto zákona vztahuje na občany České republiky, kteří byli vězněni mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990 a u kterých bylo rozhodnutí o jejich věznění zcela nebo částečně zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, nebo podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu. Nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky tak zákon váže na současné splnění tří podmínek: žadatel je občanem České republiky; tento občan byl na základě rozhodnutí vězněn v době mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990 a prokázaná doba věznění dosahovala minimálně délky tří měsíců, kterou zákon pro přiznání jednorázové peněžní částky stanoví; a konečně rozhodnutí o věznění takového občana bylo zcela nebo zčásti zrušeno buď podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, nebo podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu.

Podle § 76 odst. 1 písm. b) s. ř. s. zruší soud napadené rozhodnutí pro vady řízení bez jednání rozsudkem, je-li skutkový stav, který vzal správní orgán za základ napadeného rozhodnutí, v rozporu se spisy nebo v nich nemá oporu anebo vyžaduje rozsáhlé nebo zásadní doplnění. Žalovaná vydala své zamítavé rozhodnutí ze dne 17. 4. 2002 na základě žádosti žalobce ze dne 10. 9. 2001, již žalobce následně doplnil o potvrzení o výkonu trestu odnětí svobody a o ověřenou kopii rehabilitačního usnesení ze dne 9. 3. 1993. Žalovaná jeho žádost zamítla; na základě dalších dokladů, které žalobce žalované předložil současně s opravným prostředkem – mj. i dvou usnesení Okresního soudu v Pardubicích ze dne 25. 5. 1994 a ze dne 28. 8. 1995, jimiž bylo rozhodnuto o zastavení trestního stíhání – však žádosti dne 22. 7. 2002 částečně vyhověla (byť nicotným rozhodnutím), ač v mezidobí nedošlo ke změně skutkového stavu. Ve správním řízení platí zásada vyšetřovací: v souladu s ní jsou správní orgány povinny zjistit přesně a úplně skutečný stav věci a za tím účelem si opatřit potřebné podklady pro rozhodnutí. Přitom nejsou vázány jen návrhy účastníků (§ 32 odst. 1 správního řádu). Žalovaná vyzvala žalobce k předložení ověřené kopie soudního usnesení, jímž byl žalobce rehabilitován; opomněla však opatřit si další potřebné doklady pro rozhodnutí. Porušila tak již uvedené ustanovení § 32 odst. 1 správního řádu a rovněž ustanovení § 3 odst. 4 správního řádu, podle nějž musí rozhodnutí správních orgánů vycházet ze spolehlivě zjištěného stavu věci. Skutkový stav, z nějž žalovaná vycházela ve svém rozhodnutí ze dne 17. 4. 2002, byl neúplně zjištěn; pro vydání nového rozhodnutí ve věci je proto třeba jeho zásadního doplnění.

Ze shora uvedených důvodů soud napadené rozhodnutí pro tuto vadu řízení podle ustanovení § 76 odst. 1 písm. a) s. ř. s. zrušil a věc vrátil žalované k dalšímu řízení.

Zjistí-li soud, že rozhodnutí trpí takovými vadami, které vyvolávají jeho nicotnost, vysloví podle § 76 odst. 2 s. ř. s. tuto nicotnost i bez návrhu. Rozhodnutí žalované ze dne 22. 7. 2002 bylo vydáno poté, co žalobce podal proti zamítavému rozhodnutí žalované ze dne 17. 4. 2002 opravný prostředek v souladu s poučením obsaženým ve správním rozhodnutí. Žalovaná ve svém vyjádření k opravném prostředku poukazovala na ustanovení § 57 správního řádu upravující institut autoremedury ve správním řízení; toto ustanovení lze však použít pouze v odvolacím řízení nebo v řízení o rozkladu, nikoli v řízení o všech opravných prostředcích. Podáním opravného prostředku proti rozhodnutí správního orgánu přešla pravomoc ve věci rozhodnout na soud; nebylo už tedy v pravomoci správního orgánu o věci jakkoli rozhodovat. Úprava obsažená v ustanovení § 250o zákona č. 99/1963 Sb.,

občanského soudního řádu, ve znění v té době účinném (tj. před 1. 1. 2003) sice umožňovala zastavení řízení soudem, jestliže správní orgán, jehož rozhodnutí soud přezkoumává, vydá nové rozhodnutí, kterým návrhu zcela vyhoví, správní orgán tak však mohl postupovat pouze tehdy, jestliže mu oprávnění vydat nové rozhodnutí i po podání opravného prostředku plynulo ze speciální právní úpravy. České správě sociálního zabezpečení přiznával zákon toto oprávnění při rozhodování ve věcech důchodového pojištění (§ 89 odst. 6 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění před 1. 1. 2003); na rozhodování o jednorázových peněžních částkách poskytovaných podle zákona č. 261/2001 Sb. však žádná speciální úprava umožňující autoremeduru nepamatovala. Rozhodnutí o přiznání jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. ze dne 22. 7. 2002, kterým žalovaná hodlala změnit své původní rozhodnutí, proti němuž již žalobce podal opravný prostředek k soudu, je proto nicotné pro absolutní inkompetenci správního orgánu.

Při rozhodování o nákladech řízení vyšel soud z ustanovení § 60 odst. 1 s. ř. s. Žalovaná nemá právo na náhradu nákladů řízení, neboť neměla ve věci úspěch (arg. *a contrario* § 60 odst. 1 s. ř. s.); úspěšnému žalobci, kterému by jinak právo na náhradu nákladů příslušelo, náklady nevznikly.

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí nejsou opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 30. 9. 2003

JUDr. Marie Žišková
předsedkyně senátu